

*М.В. Судаков
Sudakov, M.V.*

Випереджальне оцінювання рівня безробіття на основі щомісячного опитування експертів: адаптація досвіду Німеччини

The Proactive Unemployment Rate Based on a Monthly Expertise Survey: Adaptation of the German Experience

У статті висвітлюється досвід Німеччини у побудові випереджального показника безробіття на основі експертного опитування керівників центрів зайнятості та можливості його застосування в Україні.

Ключові слова: прогнозування, випереджальний показник ринку праці, експертна оцінка ринку праці.

This article reveals the German experience in building up proactive unemployment rate based on expertise survey of employment center leaders and the possibility of its application in Ukraine.

Keywords: forecasting, proactive labour market indices, expertise assessment of the labour market.

Постановка проблеми. Тривала невизначеність політичної ситуації та її суттєві наслідки окреслюють складні перспективи соціально-економічного розвитку та значно підвищують фінансово-економічні ризики в Україні. Фактична втрата території АР Крим, військове протистояння в Донецькій та Луганській областях, загострення відносин з Російською Федерацією призводить до суттєвих економічних збитків, помітного скорочення ділової та інвестиційної активності. Водночас підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, міжнародна підтримка, пряма фінансова допомога міжнародних фінансових установ та окремих країн, а також задекларовані перспективи важливих економічних реформ висвітлюють можливості економічної стабілізації та перспективи зростання. Напевно, наявність різнонаправлених чинників впливу на розвиток ситуації в Україні значно ускладнює можливості прогнозування економіки в цілому та ринку праці зокрема. Про обмеження у можливостях прогнозування свідчить наявність суттєвих розбіжностей у прогнозах авторитетних вітчизняних, а також міжнародних установ та організацій. На думку більшості експертів, невтішні тенденції в українській економіці швидше за все матимуть наслідки зростання рівня безробіття. Вочевидь, що здійснення ефективних заходів державної політики зайнятості та її регіональних складових неможливе без наявності об'єктивної інформації про стан та тенденції розвитку ринку праці. Тому в умовах нестабільності функціонування економічної системи України та високих соціально-економічних ризиків, на нашу думку, особливо актуальним стає завдання розробки

гнучких випереджальних індикаторів розвитку ринку праці та рівня безробіття, які б забезпечували управлінську ланку чіткими сигналами щодо можливих загроз та дієвості здійснюваних заходів.

Метою даної статті є висвітлення досвіду Німеччини щодо побудови випереджального показника безробіття та аналіз можливостей його застосування в Україні. Загальна складність соціально-економічної ситуації в Україні в цілому позначає обмеження застосування кількісної стратегії прогнозування та водночас актуалізує можливості якісної, тобто експертної стратегії прогнозування ринку праці.

У цьому зв'язку вважаємо перспективним аналіз досвіду Федерального відомства зайнятості Німеччини (Bundesagentur für Arbeit, BA) щодо методики побудови випереджального показника рівня безробіття на основі експертного опитування керівників агентств зайнятості, розробленої Інститутом дослідження зайнятості Федерального агентства зайнятості (м. Нюрнберг) для прогнозування безробіття у Німеччині у короткостроковій перспективі [1].

Восени 2008 р. Федеральне відомство зайнятості Німеччини розпочало щомісячне опитування, в якому керівники 176 місцевих агентств зайнятості повідомляють про свої очікування щодо майбутніх змін на ринку праці. Спочатку метою опитування було створення системи завчасного попередження кризових тенденцій на ринку праці, тому деякі із запропонованих питань явно стосувались таких ситуацій, але пізніше були адаптовані до умов стабільності економічної системи.

Методика передбачає отримання інформації щодо перспектив зміни безробіття на три прогнозні горизонти: один, три та шість місяців. Найбільш перспективним для побудови випереджального індикатора безробіття у Німеччині було питання: "Які в цілому зміни безробіття Ви очікуєте у Вашому районі у найближчі три місяці (із урахуванням сезонної складової)?" Питання ставилось у

Судаков Микола Володимирович, кандидат соціологічних наук, доцент Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ).

Sudakov, Mykola Volodymyrovych, PhD (Sociol.), Docent, Ukrainian State Employment Service Training Institute (Kyiv).

© Судаков М.В., 2014

© Sudakov, M.V., 2014

незмінному форматі та мало п'ять можливих варіантів відповіді: різке скорочення, поступове скорочення, без змін, поступове збільшення, різке збільшення. Для переходу від порядкової шкали Лікерта до метричної оцінки відповіді переводяться в числа від -2 до 2. Відповіді на питання подаються протягом кількох днів приблизно в середині місяця. Опитування не передбачає можливості відмови або ухилення від надання відповіді, усі респонденти повинні відповісти так, щоб сукупний рівень їхніх відповідей склав 100%. Дані по фактичному безробіттю з урахуванням його сезонних коливань, необхідні для побудови індикатора та оцінки його прогностичної надійності, надаються статистикою Федерального агентства зайнятості Німеччини.

Як відзначають розробники, запропонована методика має перевагу відносно інших прогностичних досліджень безробіття, оскільки у її основі – експертна оцінка структури ринку праці та розвитку безробіття у певному районі. Професійна діяльність, знання та досвід респондентів мають суттєвий прогностичний потенціал. Наприклад, згідно із німецьким законодавством працівники за три місяці зобов'язані поінформувати агентство зайнятості у разі, якщо на них очікує втрата роботи. Аналогічно місцеве агентство зайнятості одним із перших дізнається про працевлаштування безробітних, перспективні вакансії тощо. Іншим важливим джерелом інформації для респондентів є періодичні зустрічі з керівництвом місцевих компаній та підприємств, їх асоціацій, сусідніх агентств зайнятості щодо ситуації на ринку праці. Відтак респондент повинен бути спроможним оцінити перспективи району з урахуванням зазначених чинників. Використовувати дані дослідження можна шляхом підсумовування регіональних прогнозів або прогнозування за допомогою одного показника, що ефективно поєднує всю регіональну інформацію.

Надійність отриманого таким чином випереджального показника безробіття забезпечується окремими процедурами обробки даних, оцінкою надійності наданих респондентами експертних висновків, розрахунком відповідних вагових коефіцієнтів для районів, урахуванням досвіду точних та помилкових оцінок у кожному наступному етапі збору даних. Перевірка надійності зазначеної методики у Німеччині здійснена фахівцями Інституту дослідження зайнятості (FEA) за результатами 44 опитувань з листопада 2008 р. [2].

Висновки. Зважаючи на загальну результативність зазначеної методики у Німеччині, а також інституційну організацію Державної служби зайнятості України, широке представництво її підрозділів по всій території країни, відповідальність та досвідченість керівників базових центрів зайнятості, їх обізнаність щодо стану та проблем місцевих ринків праці, запровадження даної методики в Україні є цілком можливим. Проте її застосування в Державній службі зайнятості України потребує врахування особливостей вітчизняної статистики ринку праці, інформаційних потреб керівників центрів зайнятості, а також деяких організаційних та методичних уточнень, які слід розглянути докладніше.

По-перше, запровадження методики потребує пілотного використання від одного до шести місяців з метою перевірки надійності експертів, накопичення даних

для розширення можливостей застосування статистичних інструментів аналізу, уточнення та корекції методики. На нашу думку, апробацію методики доцільно здійснювати у три етапи.

На *першому* проводиться опитування директорів базових центрів зайнятості щодо прогностичних оцінок безробіття на локальних ринках праці. Надані оцінки узагальнюються на рівні області з урахуванням значення (ваги) кожного конкретного району у структурі області.

На *другому етапі* проводиться експертна оцінка зведених даних по області керівництвом обласного центру зайнятості та, за необхідності, вони корегуються з урахуванням регіональних особливостей. Також дані по районах агрегуються на рівні країни з урахуванням значення (ваги) кожного конкретного району у структурі країни та без урахування обласних оцінок.

На *третьому етапі* дані областей зводяться на рівні країни та порівнюються з узагальненими даними по районах. Оцінюється їх зваженість.

По-друге, наявна необхідність експертної оцінки як ситуації на загальному ринку праці по країні, так і перспектив офіційно зареєстрованого рівня безробіття. Істотні розбіжності у показниках рівня безробіття, що вимірюються за різними методологіями (методологія МОП та рівень офіційно зареєстрованого безробіття), не знімають актуальності цих показників. Тому, на нашу думку, доцільно проводити експертну оцінку як загальних тенденцій безробіття, так і перспектив зареєстрованого безробіття. З цієї метою інструментарій опитування директорів базових центрів зайнятості щодо очікуваного рівня безробіття та можливої кількості зареєстрованих безробітних у період до шести місяців повинен *включати такі показники:*

- кількість зареєстрованих безробітних у поточному місяці;
- тенденції загального рівня безробіття у наступні один, три та шість місяців;
- очікувана кількість зареєстрованих безробітних у наступні один, три та шість місяців.

Як експеримент можна також розпочати збір даних щодо оцінки річної перспективи безробіття.

По-третє, систематичність проведення опитування, необхідність оперативної обробки даних та презентації результатів потребує використання web-технологій при зборі даних та їх автоматизованої обробки й презентації. Зазначимо, що вказані технології розроблені ІПК ДСЗУ на платформі OCA-online і готові до використання. За умов успішної апробації та достатньої надійності отриманих даних такий індикатор може публікуватись на web-порталі Державної служби зайнятості та ІПК ДСЗУ.

Список використаних джерел

1. *Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung der Bundesagentur für Arbeit* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iab.de/de/daten/arbeitsmarktbarometer.aspx>
2. *Christian Hutter, Enzo Weber* "Constructing a New Leading Indicator for Unemployment from a Survey among German Employment Agencies" // doku.iab.de/discussionpapers/2013/dp1713.pdf

Стаття надійшла 14.10.2014